

# 50-lecie światowego systemu informacji o bezpieczeństwie i higienie pracy CIS

W 2009 r. minęło 90 lat od powstania Międzynarodowej Organizacji Pracy ILO i 50 lat od utworzenia Międzynarodowego Centrum Informacji o Bezpieczeństwie i Higienie Pracy CIS oraz światowej sieci Centrów CIS, tworzącej międzynarodowy system informacji o bezpieczeństwie i higienie pracy.

W artykule przedstawiono powstanie, początki i etapy rozwoju Centrum w Genewie oraz całej sieci, a także obecne jego osiągnięcia i produkty. Przedstawiono także krótko działania Polskiego Krajowego Centrum CIS, którego rolę pełni od 1960 r. CIOP-PIB. Korzystanie z systemu informacji CIS umożliwia krajowym i zagranicznym teoretykom i praktykom bhp uzyskanie najnowszych, wiarygodnych informacji z tej tematyki i może pomóc w pracach nad zapewnieniem pracownikom bezpiecznych warunków pracy i ograniczaniem wypadków i chorób zawodowych.

## 50th anniversary of the international OSH information system CIS

2009 saw the 90th anniversary of the International Labour Organization (ILO) as well as the 50th anniversary of the International Occupational Safety and Health Information Centre CIS and the network of CIS Centres, which form the international OSH information system CIS. This article discusses the setting up, beginnings and development of the CIS Centre in Geneva and of the whole network, its present achievements and products. The activities of the Polish National CIS Centre are described, too. The Central Institute for Labor Protection – National Research Institute (CIOP-PIB) has been the Polish National CIS Centre since 1960. The CIS information system is an important OSH information source. It provides Polish and international OSH specialists obtain the latest, reliable OSH information. It can also help in projects on providing workers' with safe working conditions and reducing occupational accidents and diseases.



Uczestnicy Spotkania Centrów CIS w ILO, Genewa 2009

*Participants of the meeting of CIS Centres in ILO, Geneva 2009*

W 2009 r. mija 50 lat od utworzenia Międzynarodowego Centrum Informacji o Bezpieczeństwie i Higienie Pracy CIS oraz światowej sieci Krajowych, Współpracujących i Regionalnych Centrów CIS. W październiku br. zorganizowano w Genewie obchody 50-lecia Międzynarodowego Centrum CIS i całej sieci. Odbłyło się uroczyste spotkanie Centrów CIS, wspólne posiedzenie z członkami sieci World Health Organization (WHO) oraz imprezy towarzyszące [1]. W tym roku obchodzono także 90-lecie Międzynarodowej Organizacji Pracy ILO i jej sekretariatu i ciała wykonawczego – Międzynarodowego Biura Pracy ILO, w ramach którego działa Międzynarodowe Centrum CIS. Główne obchody odbyły się w Genewie w kwietniu – w połączeniu z obchodami Światowego Dnia Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy 28 kwietnia [2].

## Historia i terażniejszość

Międzynarodowe Centrum CIS zostało zorganizowane w 1959 r. z inicjatywą ówczesnego dyrektora działu bezpieczeństwa i higieny pracy ILO, Marcela Roberta, który widział potrzebę zorganizowania placówek, ułatwiających pozyskiwanie, opracowywanie i rozpowszechnianie najnowszych i wiarygodnych informacji o bezpieczeństwie i zdrowiu w pracy. Głównym celem utworzenia Międzynarodowego Centrum CIS było zapewnienie wymiany i dostępu do informacji o bezpieczeństwie i zdrowiu w pracy w dowolnym kraju, języku czy formie.

Międzynarodowe Centrum CIS zostało utworzone przez: Międzynarodową Organizację Pracy ILO, Międzynarodowe Stowarzyszenie Zabezpieczenia Społecznego ISSA (które obecnie także ma siedzibę w budynku ILO), Międzynarodową Organizację Zdrowia (WHO) oraz Europejską Wspólnotę Węgla i Stali ECSC. W założeniu Międzynarodowego Centrum brało także udział 11 europejskich krajowych bibliotek i instytucji związanych z bhp, stanowiąc zaczątek sieci Centrów CIS.

Centrum zostało zlokalizowane w budynku Międzynarodowego Biura Pracy ILO, pełniącego rolę sekretariatu i ciała wykonawczego Międzynarodowej Organizacji Pracy. Siedziba ILO i CIS znajdowała się w Genewie w Szwajcarii, a podczas II wojny światowej była czasowo przeniesiona do Montrealu w Kanadzie. Międzynarodowe Centrum CIS utworzono w ramach działu ILO zajmującego się problematyką bezpieczeństwa i zdrowia w pracy [3]. W 1974 r. Międzynarodowe Centrum CIS przeniosło się wraz z całym Międzynarodowym Biurem Pracy do nowego gmachu w Genewie.

Pierwszy szef CIS Marcel Robert uważał, że należy stworzyć serwis, który będzie bibliograficzne i analityczne informacje o nowych wydawnictwach z zakresu bhp dostarczał odpłatnie zainteresowanym w formie kart, które można układać w dowolny sposób, tworzyć z nich katalogi itp. [4]. W latach 1959-1973 CIS publikował informacje w postaci kompletów kart bibliograficznych, które wysyłało do prenumeratorów na całym świecie. Przy czym Krajowe Centra CIS, które opracowywały i przesyłały do Centrum w Genewie krajowe informacje,

otrzymywały bezpłatnie komplety kart, jak również publikowane przez Międzynarodowe Centrum CIS wydawnictwa i materiały.

Międzynarodowe Centrum CIS było pionierem w zakresie wprowadzania nowoczesnych technik opracowywania i wyszukiwania informacji, a także pionierem w zakresie automatyzacji informacji naukowej o bhp. Już na przełomie lat 1973-1974 stworzono tam elektroniczną bazę danych. CIS był jednym z pierwszych na świecie zautomatyzowanych międzynarodowych systemów informacji naukowej. W pracach nad automatyzacją informacji CIS był aktywnie wspierany przez Canadian Centre for Occupational Health and Safety (CCOHS), pełniące rolę Kanadyjskiego Centrum CIS.

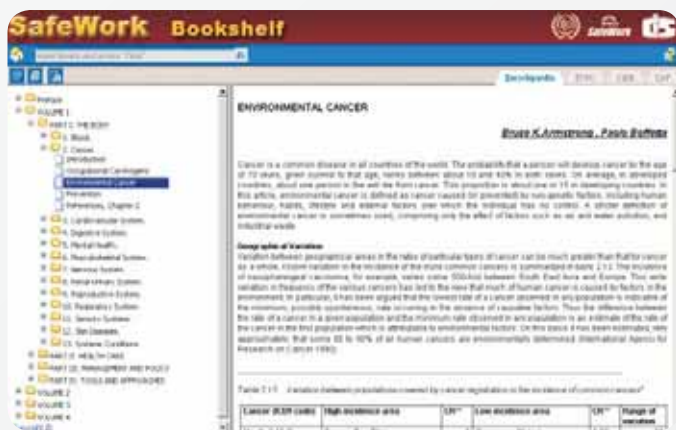
Baza danych CISDOC była opracowywana w językach angielskim i francuskim. W 1984 r. finansowe wsparcie ze strony Krajowych Centrów CIS niestety ustało, ale w 1986 r. stała się ona pierwszą bazą danych Międzynarodowej Organizacji Pracy, która ukazała się na dysku CD-ROM, a jednocześnie pierwszą bazą danych na CD w systemie Narodów Zjednoczonych.

Baza danych CISDOC liczy obecnie ponad 70 000 opisów dokumentów, stanowiąc katalog światowej literatury na temat bezpieczeństwa i zdrowia w pracy i jest udostępniana nieodpłatnie m.in. na stronach internetowych Centrum CIS w Genewie. W celu udostępniania pełnych tekstów dokumentów Międzynarodowe Centrum CIS utworzyło zbiór mikrofilmów (do 150 stron).

Obecnie bazie CISDOC towarzyszy baza CISDOC-TEXT, zawierająca na CD-ROM pełne teksty dokumentów (prenumerowana przez Krajowe Centra CIS), a także dostępny przez Internet wraz z bazą CISDOC – Tezaurus CIS, wspomagający proces wyszukiwania opisów dokumentów w bazie.

Międzynarodowe Biuro Pracy ILO udostępniło większość swych źródeł informacji w ramach portalu ILO bezpłatnie i obecnie wszystkie produkty Centrum CIS w Genewie są na stronach internetowych tego centrum udostępnione nieodpłatnie.

Wśród najważniejszych działań Międzynarodowego Centrum CIS były też prace prowadzone w związku z kolejnymi wydaniem „The ILO Encyclopaedia of Occupational Health and Safety”. CIS koordynował prace nad anglo- i francuskojęzyczną wersją tej encyklopedii, udostępnianej w formie drukowanej, a potem – na dyskach CD i stronach internetowych. CCOHS w Kanadzie wspierał Centrum w Genewie w zakresie prac, w tym – informatycznych i pierwszy udostępnił Encyklopedię ILO na dyskach CD. Obecnie Centrum CIS koordynuje prace związane z kolejnym elektronicznym wydaniem Encyklopedii. Na rys. 1. zamieszczono stronę główną elektronicznej anglojęzycznej wersji IV wydania Encyklopedii ILO.



Rys. 1. Rozdział o nowotworach związanych z pracą w elektronicznej wersji Encyklopedii ILO  
Fig. 1. The chapter on cancer in the electronic version of the ILO Encyclopaedia

Przez 50 lat Międzynarodowe Centrum CIS prowadziło usługi informacyjne, wspierając zainteresowanych wyszukiwaniem odpowiedniej literatury, opracowywało także inne źródła informacji o bhp, m.in. karty informacyjne (CIS Info-Sheets), glosariusz bhp w 5 językach, międzynarodowy wykaz instytucji związanych z bhp, tezaurus bhp, bibliografie tematyczne. Przez ponad 30 lat (do 2003 r.) publikowano w języku angielskim i francuskim „ILO-CIS Bulletin”, zawierający m.in. opisy dokumentacyjne publikacji z całego świata, wprowadzone do bazy CISDOC. Kontynuacją tego biuletynu jest udostępniany na stronach internetowych „ILO-CIS Bulletin On-line” w formie elektronicznego archiwum od 1993 r.

Międzynarodowe Centrum CIS jako jedno z pierwszych zaczęło też udostępniać informacje o bhp, wykorzystując sieć WWW. Prace rozpoczęto we wczesnych latach 90. i na stronach portalu ILO zamieszczono w 1994 r. witrynę CIS ([www.cis.ilo.org/cis](http://www.cis.ilo.org/cis)). Były to pierwsze strony internetowe działu w ILO. Rozpoczęto także kontaktowanie się z użytkownikami w formie e-maili.

Obecnie oprócz bazy CISDOC w witrynie są też udostępniane inne bazy danych opracowane przez CIS, a także międzynarodowe karty bezpieczeństwa chemicznego, karty zagrożeń w poszczególnych zawodach, wydawnictwa CIS, informacje o nowościach w ILO i w CIS, wykazy otrzymanych wydawnictw i innych źródeł informacji o bhp. Witryna ta zawiera także linki do wielu źródeł informacji [6]. Na rys. 2. przedstawiono stronę główną Międzynarodowego Centrum CIS z wykazem jego produktów.



Rys. 2. Strona główna witryny Międzynarodowego Centrum CIS z wykazem produktów  
Fig. 2. Homepage of the International CIS Centre with a list of electronic products

Należy również podkreślić duży wkład Międzynarodowego Centrum CIS w rozwój międzynarodowej informacji chemicznej. Już w latach 50. artysta Henri Robert opracował symbole zagrożeń chemicznych, które zamieszczano przez dziesiątki lat na opakowaniach i opisach substancji chemicznych na całym świecie. Były one używane aż do momentu, kiedy wprowadzono system GHS (Global Harmonised System for Classification and Labeling of Chemical Substances), wykorzystujący zresztą w dużym stopniu poprzednie symbole. Międzynarodowe Centrum CIS bierze udział w międzynarodowych pracach związanych z chemicznymi substancjami niebezpiecznymi, m.in. w opracowywaniu międzynarodowych kart zagrożeń chemicznych IPCS, które m.in. udostępnia obecnie na swych stronach internetowych.

## Sieć Centrów CIS

W latach 60. działalność CIS rozszerzyła się, i do grupy 11 Centrów CIS w krajach Europy Zachodniej zaczęły dołączać kolejne, także z krajów spoza „żelaznej kurtyny” (w tym reprezentujący Polskę – CIOP), a także z krajów rozwijających się. We wczesnych latach 60. Sieć Centrów CIS początkowo europejska, rozszerzyła się na obie Ameryki, Azję i Australię, a od 1972 r. także Afrykę [7]. Wkrótce objęła wszystkie kontynenty i Centra CIS zorganizowano w ponad 100 krajach. Wiele z nich powstało dzięki pomocy i konsultacji pracowników Międzynarodowego Centrum CIS, którzy doradzali i pomagali w pozyskaniu źródeł informacji, kompletowaniu księgozbioru podręcznego, zdobywaniu nowoczesnego sprzętu, a w szczególności komputerów.

Zadaniem Centrów CIS była pomoc specjalistom bhp w pozyskiwaniu informacji z całego świata. Ponieważ w poszczególnych krajach stosowano odrębną organizację systemu bezpieczeństwa i zdrowia w pracy, Centrami CIS stawały się różne instytucje – instytucje rządowe, w tym biblioteki, ośrodki informacji czy oddziały ministerstw pracy, instytuty naukowe i inspektoraty pracy. Wśród instytucji zakładających Międzynarodowe Centrum CIS były na przykład inspektoraty pracy w Danii, Holandii i Norwegii [8]. Obecnie ponad 25 centrów jest zlokalizowanych w inspektoratach pracy, w tym – większość centrów w Afryce. Centra CIS były zakładane w ministerstwach zdrowia lub placówkach im podległych. Do sieci Centrów CIS włączyły się także takie podmioty państwowe, jak instytucje akademickie, organizacje pracodawców i pracowników, instytucje zabezpieczenia społecznego oraz stowarzyszenia [9]. Rolę Centrów CIS pełniły



więc bardzo różne instytucje, począwszy od małych, słabo wyposażonych centrów, nie posiadających dostępu do Internetu, do silnych, bardzo dobrze wyposażonych instytucji.

Współpracę sieci podtrzymuje wspólnie tworzony, a opracowywany i rozpowszechniany od 1989 r. przez Sheila Pantry Associated w W. Brytanii biuletyn: „CIS Newsletter”.

Większość instytucji, które realizują prace Centrów CIS, opracowują obecnie własne portale przedstawiające m.in. problematykę bhp w danym kraju i można do nich dotrzeć poprzez linki z wielu źródeł informacji, np. z wykazu Centrów CIS w witrynie Międzynarodowego Centrum CIS: [www.ilo.org/cis](http://www.ilo.org/cis).

W Sieci jest obecnie około 155 Centrów CIS, przy czym w wielu krajach działalność Centrów Krajowych wspierana jest przez jedno lub kilka (np. w Rosji, Kanadzie) Centrów Współpracujących. W 2004 r. powstało pierwsze Centrum Regionalne – dla krajów arabskich w Syrii, a w 2006 r. – dla krajów afrykańskich w Zimbabwie. Międzynarodowe Centrum CIS wspomagane jest także przez Unię Europejską i rozważane jest utworzenie Regionalnego Centrum CIS dla Krajów Europejskich. Kilka instytucji krajowych oczekuje na uzyskanie statusu Centrum CIS. Pełny wykaz można znaleźć pod adresem: [www.ilo.org/cis](http://www.ilo.org/cis).

Obecnie Międzynarodowe Centrum CIS funkcjonuje w ramach działu bezpieczeństwa i zdrowia w pracy ILO (SafeWork). Celem Międzynarodowego Centrum CIS jest zapewnienie pracodawcom, pracownikom i wszystkim osobom związanym z ochroną pracowników w procesie pracy dostępu do najnowszych, aktualnych danych i informacji, potrzebnych w celu zapewnienia bezpieczeństwa i zdrowia w pracy oraz ochrony pracowników przez wypadkami w pracy i chorobami zawodowymi. Międzynarodowe Centrum CIS gromadzi i rozpowszechnia światową literaturę z omawianej tematyki, stosując najnowsze zdobycze techniki, opracowuje źródła informacji – bazy danych, strony internetowe, wydawnictwa, a także organizuje spotkania i szkolenia dla Centrów CIS, rozwija i wspiera sieć Centrów, organizuje i prowadzi wymianę informacji i wydawnictw.

## Polskie Centrum CIS

Rolę Polskiego Krajowego Centrum CIS pełni od początku Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy (CIOP-PIB), który powstał w 1950 r. W 1960 r. ówczesny dyrektor CIOP, prof. dr Ludwik Taniewski ustalił z ILO utworzenie w Instytucie Polskiego Krajowego Centrum CIS. Współpraca miała polegać m.in. na gromadzeniu literatury krajowej z zakresu bhp, przekazywaniu do Międzynarodowego Centrum CIS opracowań dokumentacyjnych polskiego piśmiennictwa z tego zakresu na specjalnych kartach oraz oryginałów większości publikacji, koordynowaniu prac innych instytucji dokumentujących literaturę krajową, w tym – dla CIS, wykonywaniu tłumaczeń dokumentów z ILO, pośredniczeniu pomiędzy krajowymi instytucjami a Międzynarodowym Centrum CIS, rozpowszechnianiu w Polsce informacji o systemie informacji CIS oraz pozyskiwaniu prenumeratorów korzystających z usług Centrum CIS w Genewie. Od 1961 r. polskie Centrum CIS opracowywało i przekazywało do Centrum w Genewie opisy krajowych publikacji z zakresu bhp.

Bliska współpraca polskiego centrum z Międzynarodowym Centrum CIS i innymi centrami jest kontynuowana. Wymiana informacji i wydawnictw umożliwia pozyskiwanie potrzebnych danych dla krajowych specjalistów bhp, a także międzynarodową promocję polskiego piśmiennictwa i osiągnięć w tym zakresie. Polskie Krajowe Centrum CIS, którego zadania realizuje Ośrodek Informacji Naukowej i Dokumentacji CIOP-PIB m.in. gromadzi i rozpowszechnia informacje z zakresu bhp, wykorzystując w szerokim zakresie Internet, opracowuje zamieszczoną w ramach portalu CIOP-PIB witrynę internetową w języku polskim i angielskim, prowadzi działalność informacyjną dla krajowych i zagranicznych użytkowników w oparciu o m.in. źródła informacji CIS, opracowuje wykazy literatury na wybrane tematy, rozpowszechnia wśród zainteresowanych informacje za pośrednictwem poczty elektronicznej. W celu rozpowszechniania polskich informacji za granicą bierze udział w międzynarodowym opracowywaniu źródeł informacji o bhp, opracowując do nich teksty informacyjne i analizy dokumentacyjne krajowego piśmiennictwa z zakresu bezpieczeństwa i zdrowia w pracy. Opracowuje i udostępnia anglojęzyczną bazę danych o polskich wydawnictwach z zakresu bhp. Centrum rozpowszechnia w kraju informacje o światowym systemie informacji CIS, umożliwiając polskim specjalistom wykorzystywanie informacji opracowywanych przez instytucje działające w ramach tego systemu. Zamieszczanie przez Polskie Centrum CIS opisów krajowych wydawnictw w zagranicznych bazach danych oraz tekstów informacyjnych

w elektronicznych wydawnictwach umożliwia szerokie rozpowszechnianie za granicą treści w nich zawartych, a w ten sposób informacji o osiągnięciach w zakresie rozwoju polskiego bhp.

Na rys. 3. zamieszczono stronę główną witryny Polskiego Krajowego Centrum CIS, dostępną w ramach portalu CIOP-PIB.



Rys. 3. Strona główna Polskiego Krajowego Centrum CIS

Fig. 3. Homepage of the Polish National CIS Centre

## Podsumowanie

W 2009 r. mija 90 lat od powstania Międzynarodowej Organizacji Pracy, 50 lat – od zorganizowania Międzynarodowego Centrum CIS i całej sieci, a w 2010 r. przypada 60. rocznica powstania Centralnego Instytutu Ochrony Pracy, a także 50. rocznica podjęcia przez CIOP roli Polskiego Krajowego Centrum CIS.

System informacji CIS, jeden z najdłuższych działających i najszerzych systemów informacji o bezpieczeństwie i zdrowiu w pracy, oparty jest na pracach najważniejszych krajowych instytucji związanych z problematyką bezpieczeństwa i zdrowia w pracy i stanowi cenne źródło informacji w zakresie tej tematyki.

Więcej informacji o Międzynarodowym Centrum CIS i sieci Centrów CIS można znaleźć na stronach internetowych Centrum w Genewie: <http://www.ilo.org/cis> oraz na stronach Polskiego Krajowego Centrum CIS, zamieszczonych w ramach portalu CIOP-PIB: [www.ciop.pl/1568.html](http://www.ciop.pl/1568.html). Informacje zawiera także elektroniczne wydawnictwo „CIS Newsletter”: <http://www.ciop.pl/2349.html>, a w szczególności jego specjalny czerwcowy numer, wydany z okazji 50-lecia Międzynarodowego Centrum CIS i sieci Centrów. Z tekstem tego numeru można zapoznać się pod adresem: <http://www.sheilapantry.com/cis/cis200906.html>. Informacje o systemie informacji CIS można także znaleźć na stronach: <http://www.sheilapantry.com> oraz <http://sheilapantry.com/oshworld/focus/html>.

Warto zapoznać się z tymi stronami internetowymi i korzystać z usług Międzynarodowego i Polskiego Krajowego Centrum CIS, a także Centrów CIS w innych krajach. Stanowią one użyteczne i wiarygodne źródło informacji z zakresu bezpieczeństwa i zdrowia w pracy i mogą wspomóc prace w zakresie tej tematyki.

## PIŚMIENNICTWO

- [1] Portal Międzynarodowego Centrum CIS: [www.ilo.org/cis](http://www.ilo.org/cis)
- [2] Portal ILO: [www.ilo.org](http://www.ilo.org)
- [3] Witryna Polskiego Krajowego Centrum CIS: [www.ciop.pl/1568.html](http://www.ciop.pl/1568.html)
- [4] G. Sandi *CIS – The first fifty years*. „CIS Newsletter” 2009, nr 237, s. 2-3
- [5] J. Takala *Fifty ears of the CIS*. „CIS Newsletter” 2009, nr 237, s. 3-9
- [6] B. Szczepanowska *Internetowe źródła informacji o bezpieczeństwie pracy. Witryna Międzynarodowego Centrum Informacji o Bezpieczeństwie i Higieny Pracy CIS – nowa wersja*. „Bezpieczeństwo Pracy” 10(420)2005, s. 20-24
- [7] E. Clevestine *The CIS Centres Network African Newsletter on Occupational Health and Safety* 2002, nr 2, s. 28 – 31
- [8] E. Clevestine *A global centre for health and safety information*. IALI Forum, 2003, Sept., s. 7
- [9] *The CIS Centres Network*. ILO, Social Protection Matters, June, 2003, s. 9